

УДК 780.614.331:7(=161.2)“17/191”(091)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/93-1-19>

Тарас ГУНДЕР,

orcid.org/0009-0001-3438-3324

аспірант кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) taras.hunder.23@pnu.edu.ua

ДЖЕРЕЛА ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СКРИПКОВОГО МИСТЕЦТВА XVIII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена дослідженню джерел та шляхів розвитку українського скрипкового мистецтва XVIII – першої половини XIX століття в контексті історико-культурних процесів, що відбувалися на українських землях. Автор зосереджується на виявленні освітніх, соціокультурних і творчих чинників, які сприяли становленню професійного скрипкового виконавства та формуванню національної інструментальної школи. У роботі розглянуто діяльність Глухівської музичної школи, колегіумів, університетів і музичних класів при хорових капелах, що стали основою системної підготовки інструменталістів. Особливу увагу приділено ролі міських і кріпацьких оркестрів, приватних педагогів, ремісничих музичних цехів у процесі професіоналізації музичного життя. Підкреслюється значення народного музикування як важливого чинника збереження спадкоємності між народною та професійною традиціями. У статті простежено еволюцію концертної практики – від побутового музикування до формування організованого концертного руху й благодійних виступів, що засвідчило піднесення культурного рівня суспільства. Окремо висвітлено розвиток скрипкової освіти у Західній Україні, зокрема діяльність Галицького музичного товариства та його інституту у Львові, який став важливим центром підготовки фахових кадрів. Проведене дослідження узагальнює історичний досвід формування української скрипкової школи, визначає провідні тенденції та закономірності її розвитку, а також окреслює місце українського скрипкового мистецтва в європейському культурному просторі. У результаті аналізу встановлено, що становлення скрипкового виконавства в Україні у XVIII – першій половині XIX століття характеризується поступовим переходом від аматорського музикування до професійної діяльності, утвердженням системи музичної освіти, зростанням ролі концертної практики та формуванням національної виконавської традиції, яка згодом стала підґрунтям для розвитку українського професійного музичного мистецтва XIX–XX століть.

Ключові слова: скрипкове мистецтво, музична освіта, оркестри, виконавство, музичні традиції, Глухівська школа, Галицьке музичне товариство.

Taras HUNDER,

orcid.org/0009-0001-3438-3324

Postgraduate student at the Department of Musical Ukrainian Studies and Folk Instrumental Art
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) taras.hunder.23@pnu.edu.ua

SOURCES AND DEVELOPMENT PATHS OF UKRAINIAN VIOLIN ART OF THE 18TH – FIRST HALF OF THE 19TH CENTURY

The article is devoted to the study of the sources and development paths of Ukrainian violin art from the 18th to the first half of the 19th century within the historical and cultural context of Ukraine. The research focuses on identifying the educational, sociocultural, and creative factors that contributed to the formation of professional violin performance and the establishment of a national instrumental school. The paper analyzes the activities of the Hlukhiv Music School, colleges, universities, and music classes attached to choral chapels, which formed the foundation for systematic instrumental training. Particular attention is paid to the role of urban and serf orchestras, private teachers, and artisan music guilds in the professionalization of musical life. The significance of domestic and amateur music-making is emphasized as a key factor in preserving continuity between folk and professional traditions. The article traces the evolution of concert practice – from domestic performances to organized concert movements and charity concerts – reflecting the cultural rise of society. The study highlights the development of violin education in Western Ukraine, particularly the activities of the Galician Music Society and its institute in Lviv, which became a major center for professional musical training. The research summarizes the historical experience of the formation of the Ukrainian violin school, defines the main trends and regularities of its development, and outlines the place of Ukrainian violin art in the broader European cultural space. The findings reveal that the development of violin performance in Ukraine during the 18th and first half of the 19th centuries was characterized by a gradual transition from amateur to professional activity, the establishment of a structured system of music education, the rise of concert performance, and the formation of a national performing tradition that later became the foundation for the flourishing of Ukrainian professional music in the 19th–20th centuries.

Key words: violin art, music education, orchestras, performance, musical traditions, Hlukhiv School, Galician Music Society.

Постановка проблеми. Українське скрипкове мистецтво має глибоке історичне коріння та постало як невід’ємна складова національної музичної культури. Його формування відбувалося у контексті складних соціокультурних процесів XVIII – першої половини XIX століття, коли на українських землях активно розвивалася система професійної музичної освіти, утверджувалися інституційні форми музичного навчання й виникали осередки виконавської майстерності. Саме в цей період закладаються фундаментальні засади вітчизняної інструментальної школи, а скрипка посідає провідне місце серед струнно-смичкових інструментів як у побутовому, так і в професійному музикуванні.

Значну роль у формуванні ранніх традицій скрипкового мистецтва відіграли Глухівська музична школа, навчальні класи при академіях, колегіумах і університетах, а також музичні школи при хорових капелах. Вагомим чинником розвитку інструментальної культури стали також міські та кріпацькі оркестри, діяльність яких сприяла піднесенню рівня виконавської майстерності та розширенню репертуару українських музикантів. Поряд із цим важливу роль у популяризації гри на скрипці відігравало побутове та аматорське музикування, що забезпечувало тісний зв’язок професійного мистецтва з народною музичною традицією. Проблема вивчення джерел українського скрипкового мистецтва набуває особливого значення в сучасному музикознавстві, оскільки саме цей період становить основу подальшого розвитку національної виконавської школи. Аналіз становлення скрипкового виконавства у XVIII – першій половині XIX століття дає змогу простежити процес професіоналізації музичного життя, визначити провідні освітні, культурні та соціальні чинники, що вплинули на формування виконавських традицій.

Вивчення діяльності музичних шкіл, університетів, оркестрів і приватних педагогів дозволяє осмислити, яким чином в українському культурному просторі утверджувалися принципи системного музичного навчання та індивідуальної виконавської майстерності. Актуальність дослідження зумовлена також необхідністю комплексного узагальнення історико-культурних процесів, що сприяли становленню української скрипкової школи, а відтак – поглибленням наукового розуміння національних джерел інструментального мистецтва.

Таким чином, дослідження джерел українського скрипкового мистецтва має не лише історико-культурне, а й теоретичне значення, оскільки

розкриває закономірності формування професійних засад виконавства, визначає спадкоємність традицій і окреслює внесок українських музичних осередків у розвиток європейського культурного контексту.

Аналіз досліджень. Питання походження, джерел і трансформацій українського скрипкового мистецтва у період XVIII – першої половини XIX століття посідає помітне місце в дослідженнях української музичної історіографії. Наявні праці закладають методологічні й джерелознавчі основи для реконструкції репертуарної практики, соціальних умов функціонування скрипкового виконавства та його інституціонального розвитку (функціонування оркестрів, освітніх установ, концертних організацій). Разом із тим дослідження показують різний фокус: від широкої історіографічної перспективи до спеціалізованих регіональних і джерелознавчих розвідок.

Наявні джерела інформації можна умовно розділити на кілька тематичних блоків, а саме:

1) *Загальноісторичні описи розвитку музичної культури*, до яких належать дослідження Лідії Корній («Історія української музики (від найдавніших часів до середини XVIII ст.))» та Юрія Булки («Музична культура Західної України»). Праця Л. Корній дає широку контекстуальну базу, висвітлює ранні витoki інструментальної практики й традиції, що передують досліджуваному періоду. Цей підхід корисний як фон для з’ясування, які елементи традиції могли еволюціонувати у скрипкове мистецтво XVIII ст. Музикознавча розвідка Ю. Булки містить методологічні напрацювання щодо регіональних особливостей музичної практики Західної України, які дозволяють зіставляти пізніші тенденції з давнішими, що важливо для порівняльного аналізу галицьких традицій.

2) *Концертне життя та засади його функціонування*, що представлено у розділі Тамари Шеффер «Концертно-музичне життя», розміщеному у першому томі шеститомного видання «Історії української музики». Авторка дослідження подає огляд інституціональних форм музичного життя (концерти, салонна практика, перші публічні виступи), описуючи механізми утвердження професійного музиканта упродовж досліджуваного періоду. Для вивчення скрипкового мистецтва це джерело корисне при реконструкції репертуару й концертної практики в містах кінця XVIII – першої половини XIX ст.

3) *Регіональні й біографічні дослідження скрипалів* розглядаються у працях Юрія Волощука. Предметом його вивчення є, насамперед, поліетнічні чинники становлення скрипкової освіти.

Увага автора концентрується на регіональних (Східна Галичина) особливостях розвитку скрипкового виконавства, на соціальному складі музикантів, на шляхах професіоналізації та між-етнічній взаємодії. Ці роботи важливі для вияву локальних моделей передачі техніки й репертуару та для розуміння ролі етнічних контактів у формуванні школи.

4) *Джерелознавчі статті і спеціальні дослідження музично-інструментальної культури* представлені у наукових розвідках Валентини Лапсюк («Джерела української скрипкової культури») та Зіновії Ядловської («Кріпацький театр в Україні»). В. Лапсюк концентрує свою увагу саме на джерелах: нотні рукописи, архівні матеріали, звітні документи й мемуари. Для теми статті це ключовий матеріал, бо допомагає ідентифікувати первинні джерела, їхні типи та локалізації. З. Ядловська висвітлює явище кріпацького театру та інструментальних ансамблів при маєтках, що є важливим соціальним контекстом: багато скрипалів формувалося саме в таких умовах, що відбивалося як на репертуарі, так на їхній технічній майстерності.

Таким чином, проаналізовані праці створюють міцний фундамент для дослідження джерел і шляхів розвитку українського скрипкового мистецтва у XVIII – першій половині XIX ст. Поєднання джерелознавчих розвідок (В. Лапсюк), регіональних студій (Ю. Волощук), соціально-інституційних аналізів (З. Ядловська, Т. Шеффер) дозволяє побудувати багатовимірну аргументацію. Водночас для повної реконструкції репертуару й техніки необхідні додаткові дослідження нотних матеріалів і систематизація біографічних даних менш відомих виконавців.

Метою дослідження є виявлення та наукове осмислення історичних, культурних і освітніх джерел становлення українського скрипкового мистецтва у XVIII – першій половині XIX століття.

Виклад основного матеріалу. Початок становлення професійного хорового та інструментального мистецтва в Україні пов'язують із діяльністю музичної школи в Глухові, заснованої 27 грудня 1737 року. Її відкриття було закономірним результатом загального піднесення рівня освіти, культури та мистецтва в Україні у першій половині XVIII століття. У цей період у церковній практиці активно впроваджується багатоголосий спів, що зумовило потребу в підготовці значної кількості фахівців. Саме тому московська влада почала залучати українських музикантів – регентів, співаків, скрипалів, бандуристів. Перед відправлен-

ням до Москви всі виконавці проходили прослуховування та додаткову підготовку в Глухівській музичній школі. Частина випускників залишалася на службі при гетьманському дворі або в оселях представників козацької старшини.

Ця школа мала назву «Школа співу та інструментальної музики». Крім церковного співу, у ній навчали також гри на скрипці, гусях та бандурі. Згідно з царським указом 1738 року, «у школі повинні були навчатися дванадцятьоро дітей, а в Росію щорічно відправляти з цієї школи десять дітей» (Корній, 1996: 205).

Важливими осередками музичної освіти в цей період були також колегіуми, академії та університети. Так, у 1765 році в Харкові було відкрито колегіум, де учні опановували гру на скрипці, басі, флейті, гобої та валторні. Значний внесок у розвиток музичної освіти і формування скрипкової школи зробив Харківський університет, у якому викладав відомий педагог і музикант Іван Вітковський. Його обов'язком було навчання студентів гри на скрипці та фортепіано, причому заняття проводилися індивідуально двічі на тиждень.

У 1815 році Вітківського змінив Іван Лозинський, котрий навчав гри на скрипці, флейті, кларнеті та фаготі. Вчений-педагог приділяв значну увагу науковій роботі, результатом якої стала праця «Нарис скрипкової азбуки, або основи якнайшвидшого опанування майстерністю гри на цьому інструменті». Після Лозинського у скрипковому класі Харківського університету працювали Василь Андреев і Федір Шульц, продовжуючи започатковані педагогічні традиції.

Вагомою подією в культурному житті України останньої чверті XVIII століття стало відкриття музичної академії в Кременчуці, що мала два відділення – вокальне та інструментальне. Хоча у 1791 році академія припинила свою діяльність, сам факт її існування свідчив про формування передумов для розвитку вищої музичної освіти в Україні.

На початку XIX століття простежується тенденція до професіоналізації музичного навчання при духовних закладах. Так, у 1801 році з ініціативи митрополита при Київській духовній академії було організовано клас інструментальної музики.

У першій половині XIX століття помітно зростає роль середніх навчальних закладів, де здібна молодь мала можливість опанувати гру на скрипці, флейті та фортепіано. Зокрема, у Харківській слов'янсько-українській чоловічій гімназії з 1811 року діяв інструментальний клас, що функціонував кілька десятиліть.

У цей же період (кінець XVIII – перша половина XIX ст.) значного поширення набули музичні школи при хорових капелах. Так, при Київській місцевій капелі діяла професійна музична школа, де учні після першого року навчання виконували танцювальні мелодії в оркестрі. Навчальний процес передбачав оволодіння кількома інструментами – спочатку духовими, а згодом струнно-смичковими. Після масштабної пожежі на Подолі в 1811 р. музична капела була розпущена й поновила свою роботу в 1814 р. під орудою досвідченого диригента Готліба Фрідріха Фіхтнера. У списку інструментів, що належали капелі, числилося 12 скрипок, альт, 2 віолончелі, контрабас і ряд мідних та дерев'яних духових інструментів (Іванов, Шеффер, 1989: 389).

Вагомий внесок у розвиток скрипкового виконавства зробили також приватні педагоги. Серед знаних викладачів того часу вирізнявся Мартин Чернецький. Деякі вчителі засновували власні музичні школи, зокрема в Харкові – Ілля Кон (1818) та Матвій Гердлічко (1839), які ставили за мету навчання гри на оркестрових інструментах.

Суттєвий вплив на вдосконалення виконавської майстерності та формування нових форм інструментального музикування мали ремісничі музичні цехи, що діяли в Україні від XVI до першої половини XIX століття. Цехові музиканти супроводжували народні ігри, обрядові та сімейно-побутові свята, виступали на вечорницях і в шинках. Серед них скрипка була одним із найпоширеніших інструментів, застосовуваним як у сольному, так і в ансамблевому виконавстві.

У другій половині XVIII століття роль музичних «цехів» у культурному житті українських міст поступово зменшується. Їхнє місце займають нові форми організованого музикування – міські магістратські та кріпацькі оркестри, які відіграли помітну роль у становленні інструментального, зокрема скрипкового виконавства. Серед найвідоміших оркестрів другої половини XVIII–XIX століть були кріпацькі ансамблі, що належали родинам Розумовських та Галаганів. Останній здобув особливу популярність завдяки таланту першої скрипки – Артема Наруги, віртуоза, який, будучи кріпаком, навчався упродовж трьох років у Дрездені під керівництвом видатного скрипаля Кароля Ліпінського.

Попри те, що кріпацькі оркестри виникли як форма примусової розваги для поміщиків, згодом вони перетворилися на важливі осередки розвитку інструментального виконавства та стали середовищем для появи самобутніх, хоч і анонімних, творчих ініціатив у різних жанрах музичного

мистецтва. Зокрема, завдяки особливостям розвитку скрипкових традицій, уже в XIX столітті на теренах України з'явилися знані майстри інструментальної справи. Одним із перших, хто здобув визнання, був кріпак Іван Андрійович Батов, а на початку XX століття популярністю користувалися інструменти роботи А. І. Лемана.

Як слушно відзначає дослідниця кріпацьких оркестрів в Україні Зіновія Ядловська, «музичне мистецтво у тодішніх панських маєтках свідчить, що творчість кріпацьких інструментальних і вокальних капел, театрів, долаючи станові бар'єри, благодатно впливала на музичні смаки «вищих» верств населення. Постійне звучання народної музики, пісні в побуті створювала ту атмосферу, в якій зародилося й потім розвивалося національне професійне музичне мистецтво. Крім того, музика з панських покоїв, хоч і дуже обмежено, усе ж проникала в «нижчі» верстви населення й засвоювалася ними» (Ядловська, 2009: 16-17).

З розширенням професійної музичної діяльності в українських містах у першій половині XIX століття значення кріпацьких оркестрів поступово знижується. Їх місце посідають виконавці нового типу – «вільні» артисти. Найвідомішим міським оркестром XVIII – першої половини XIX століття став Київський оркестр, інструментальний склад якого охоплював струнну групу, труби, валторни, гобої, кларнети, флейти, фаготи, контрабас, литаври, барабан і трикутник. Формування кріпацьких і міських оркестрів свідчило про зростання рівня виконавської майстерності інструменталістів, а також про посилення інтересу громадськості до професійного інструментального мистецтва.

У XVIII – першій половині XIX століття скрипка набуває широкого поширення і в побутовому музикуванні. Відомо, що грою на скрипці та інших інструментах розважалися студенти Київської академії та духовних семінарій. Скрипка, поряд із бандурою, гусями й флейтою, активно використовувалася для виконання народних пісень і танцювальних мелодій на майданах українських міст і сіл. Зокрема, на цьому інструменті грав також Григорій Сковорода.

Серед аматорів-скрипалів спостерігалися значні відмінності у рівні виконавської майстерності. Досить упевнено володів інструментом Андрій Розумовський, який виконував партію другої скрипки у квартеті, що складався з професійних музикантів.

Кінець XVIII – початок XIX століття позначився активізацією концертного життя у великих українських містах. Його форми були різнома-

нітними: від домашнього музикування до салонних і маєткових концертів. У 1840–1850-х роках відомим став родинний ансамбль професора П. І. Сокальського, створений із трьох його синів і студентів Харківського університету, до складу якого входили скрипка, альт, віолончель і фортепіано (Шеффер, 1989: 353). Приблизно в цей самий час у Катеринославі за участю П. П. Сокальського виник музичний гурток, до якого входили віолончеліст С. І. Веребрюсов і скрипаль Ланцетті. У Києві ж формується струнний квартет у складі Данилевського, Вітковського, Зубковича та Стороженка.

Важливим чинником розвитку концертного руху стають доброчинні (благодійні) виступи, що набувають популярності впродовж першої половини XIX століття. У Києві традиційно відбувалися щорічні великі концерти, у яких брали участь як аматори, так і професійні музиканти. Серед виконавців на струнно-смичкових інструментах були віолончелісти Ф. Серве й М. Голіцин, а також скрипаль Антон Контський. Своєрідністю, м'якістю та співучістю відзначалася манера гри скрипаля Аркадія Голенковського, тоді як харківська публіка часто мала нагоду слухати виступи талановитого музиканта М. Щелкова.

Репертуар українських скрипалів охоплював твори європейських композиторів-романтиків, а також композиції вітчизняних авторів, у яких широко використовувалися інтонації народної пісенності.

Певну роль у розвитку скрипкового мистецтва відіграв також шкільні драматичні театри. Як відзначає музикознавець Лідія Корній, «окремі тексти драм дають підстави вважати, що в них виконувалася й інструментальна музика» (Корній, 1996: 261). Крім гуслів, сопілки, тимпани й цитри, використовувались також цимбали та скрипки.

Формування національного скрипкового мистецтва Західної України було нерозривно пов'язане з розвитком системи музичної освіти, зокрема із відкриттям навчальних закладів різних рівнів, які діяли на території регіону упродовж першої половини XIX століття. Професійна підготовка скрипалів відбувалася в руслі історичних закономірностей і супроводжувалася поступовим розширенням мережі освітніх інституцій, поглибленням їхніх навчальних програм та зростанням вимог до фахової підготовки виконавців.

Упродовж першої половини XIX ст. основними осередками музичної освіти в Західній Україні виступали музичні школи Галицького музичного товариства, приватні навчальні заклади (однопрофільні та багатoproфільні музичні школи), а також

консерваторія Галицького музичного товариства у Львові з мережею філій по містах і містечках регіону – перший вищий музичний навчальний заклад, що став осередком становлення професійної музичної освіти на західноукраїнських землях. Уже в першій «Програмі» товариства, опублікованій у 1838 році, було задекларовано намір відкрити музичний інститут, де мали навчати вокалу та гри на струнних інструментах, зокрема на скрипці. Цей заклад розпочав свою діяльність у травні 1839 року (Волошук, 2022: 7).

За рівнем підготовки виконавських кадрів музичний інститут Галицького музичного товариства можна віднести до закладів базового рівня. Тут викладали вокал, гру на скрипці, віолончелі, контрабасі, духових інструментах, а також основи музично-теоретичних дисциплін. Під час революційних подій 1848 року в Австрійській імперії приміщення інституту зазнало руйнувань, що призвело до тимчасового припинення його діяльності. Відновлення роботи товариства і школи розпочалося лише у 1851 році.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що українське скрипкове мистецтво XVIII – першої половини XIX століття пройшло складний і багатогранний шлях становлення, який охоплює процеси інституціоналізації, професіоналізації та культурної інтеграції. У цей період склалися основні передумови формування національної виконавської школи, що поєднала народні традиції з європейськими освітньо-естетичними моделями.

Заснування музичних навчальних закладів – передусім Глухівської музичної школи, колегіумів, університетів і музичних класів при хорових капелах – створило основу для системної підготовки інструменталістів і формування професійного середовища виконавців. Важливу роль у розвитку скрипкової культури відіграли приватні педагоги, міські та кріпацькі оркестри, діяльність яких сприяла поширенню гри на скрипці, вдосконаленню технічних навичок та розширенню репертуару.

Поступова зміна соціальних умов музичного життя від ремісничо-цехових форм до організованого концертного музикування позначила перехід від побутового аматорства до професійного виконавства. Цей процес супроводжувався становленням концертної практики, розвитком благодійних і публічних виступів, що сприяло формуванню стійкого інтересу суспільства до інструментального мистецтва.

Західноукраїнський регіон у першій половині XIX століття став важливим центром роз-

витку професійної музичної освіти, де діяльність Галицького музичного товариства та його інституту заклала засади підготовки скрипалів нового покоління.

Отже, джерела українського скрипкового мистецтва цього періоду охоплюють широкий спектр освітніх, соціокультурних і творчих чинників. Їх комплексне вивчення дозволяє не лише реконстру-

ювати історію становлення вітчизняної інструментальної школи, а й визначити місце української скрипкової культури в загальноєвропейському контексті. Сформовані у XVIII – першій половині XIX століття традиції стали підґрунтям для подальшого розквіту українського професійного виконавства, педагогіки та композиторської творчості у другій половині XIX–XX століттях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булка Ю. П. Музична культура Західної України. *Історія української музики*: В 6 т. К.: Наукова думка, 1992. Т. 4: 1917–1941. С. 545–589.
2. Волощук Ю. І. Особливості фахової підготовки скрипалів у австрійських та польських музичних навчальних закладах Східної Галичини другої половини XIX – першої третини XX століття. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобицький дім «Гельветика»*, 2021. Вип. 35. Том I. С. 60–67. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-1-9>
3. Волощук Ю. І. Скрипкове виконавське мистецтво Східної Галичини другої половини XIX – першої третини XX століття: національні традиції та поліетнічні культурні взаємини: монографія. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2022. 124 с. ISBN 978-966-640-522-0
4. Іванов В. Ф., Шеффер Т. В. Музична освіта. *Історія української музики*: В 6 т. К.: Наукова думка, 1989. Т. 1: Від найдавніших часів до середини XIX ст. С. 374–392.
5. Корній Л. Історія української музики (Від найдавніших часів до середини XVIII ст.). Київ – Харків – Нью-Йорк, 1996. Ч. 1. 314 с.
6. Лапсюк В. М. Джерела української скрипкової культури. *Музика*. К., 1981. №6. С. 25–26.
7. Степаненко М. Б., Фільц Б. М. Інструментальна музика. *Історія української музики*: В 6 т. К.: Наукова думка, 1989. Т. 1: Від найдавніших часів до середини XIX ст. С. 283–317.
8. Фільц Б. М. Музикантські цехи. *Історія української музики*: В 6 т. К.: Наукова думка, 1989. Т. 1: Від найдавніших часів до середини XIX ст. С. 318–328.
9. Шеффер Т. В. Концертне життя. *Історія української музики*: В 6 т. К.: Наукова думка, 1989. Т. 1: Від найдавніших часів до середини XIX ст. С. 352–363.
10. Ядловська З. Кріпацький театр в Україні: здобутки інструментального музикування. *Студії мистецтвознавчі*. Ч. 2 (26). К.: Видавництво ІМФЕ НАН України, 2009. С. 14–17.

REFERENCES

1. Bulka Yu. P. (1992) Muzychna kultura Zakhidnoi Ukrainy. [Musical culture of Western Ukraine] *Istoriia ukrainskoi muzyky*: V 6 t. K.: Naukova dumka. T. 4: 1917–1941. S. 545–589. [in Ukrainian].
2. Voloshchuk Yu. I. (2021) Osoblyvosti fakhovoi pidhotovky skrypaliv u avstriiskyykh ta polskykh muzychnykh navchalnykh zakladakh Skhidnoi Halychyny druhoi polovyny XIX – pershoi tretyny XX stolittia. [Peculiarities of professional training of violinists in Austrian and Polish music educational institutions of Eastern Galicia in the second half of the 19th – first third of the 20th century] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Drohobych: Vydavnychi dim «Helvetyka»*. Vyp. 35. Tom I. S. 60–67. [in Ukrainian].
3. Voloshchuk Yu. I. (2022) Skrypkye vykonavske mystetstvo Skhidnoi Halychyny druhoi polovyny XIX – pershoi tretyny XX stolittia: natsionalni tradytsii ta polietnichni kulturni vzaiemyny [Violin performing art of Eastern Galicia in the second half of the 19th – first third of the 20th century: national traditions and polyethnic cultural relations]: monohrafiia. Ivano-Frankivsk: Vyd-vo Prykarp. nats. un-tu im. V. Stefanyka. 124 s. [in Ukrainian].
4. Ivanov V. F., Sheffer T. V. (1989) Muzychna osvita. [Music education] *Istoriia ukrainskoi muzyky*: V 6 t. K.: Naukova dumka. T. 1: Vid naidavnishykh chasiv do seredyny XIX st. S. 374–392. [in Ukrainian].
5. Kornii L. (1996) *Istoriia ukrainskoi muzyky (Vid naidavnishykh chasiv do seredyny XVIII st.)*. [History of Ukrainian music (from ancient times to the mid-18th century)] Kyiv – Kharkiv – Niu-York. Ch. 1. 314 s. [in Ukrainian].
6. Lapsiuk V. M. (1981) Dzherela ukrainskoi skrypkovoi kultury. [Sources of Ukrainian violin culture] *Muzyka*. K., 6. S. 25–26. [in Ukrainian].
7. Stepanenko M. B., Filts B. M. (1989) Instrumentalna muzyka. [Instrumental music] *Istoriia ukrainskoi muzyky*: V 6 t. K.: Naukova dumka. T. 1: Vid naidavnishykh chasiv do seredyny XIX st. S. 283–317. [in Ukrainian].
8. Filts B. M. (1989) Muzykantski tsekhy. [Musicians' guilds] *Istoriia ukrainskoi muzyky*: V 6 t. K.: Naukova dumka. T. 1: Vid naidavnishykh chasiv do seredyny XIX st. S. 318–328. [in Ukrainian].
9. Sheffer T. V. (1989) Kontsertne zhyttia. [Concert life] *Istoriia ukrainskoi muzyky*: V 6 t. K.: Naukova dumka. T. 1: Vid naidavnishykh chasiv do seredyny XIX st. S. 352–363 [in Ukrainian].
10. Iadlov'ska Z. (2009) Kripats'kyi teatr v Ukraini: zdobutky instrumental'nogo muzykuvannia. [The serf theatre in Ukraine: achievements of instrumental music-making] *Studii mystetstvoznavchi*. Ch. 2 (26). K.: Vydavnytstvo IMFE NAN Ukrainy. S. 14–17. [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025